

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ПЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

ДЕЛО ШИШКОВИ срещу БЪЛГАРИЯ
(Жалба № 17322/04)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ
25 март 2010 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

25/06/2010 г.

Настоящото решение е окончателно съгласно член 44 § 2 от Конвенцията. Същото може да подлежи на редакционни промени.

По делото Шишкови срещу България,

Европейският съд по правата на човека (Пето отделение), заседавайки в състав:

Пеер Лоренцен, *Председател*,
Ренате Йегер,
Карел Юнгвиерт,
Райт Марусте,
Марк Вилиджър,
Изабел Бери-Льофевр,
Миряна Лазарова Трайковска,
Здравка Калайджиева, *съдии*,

и Клаудия Вестердиек, *секретар на отделението*,

след като обсъди въпросите в закрито заседание на 2 март 2010 г.,
постанови следното решение, прието на същата дата:

ПО ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по жалба (№ 17322/04) срещу Република България, подадена на 5 май 2004 г. в Съда, на основание член 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи („Конвенцията”), от двама български граждани, г-н Светлю Георгиев Шишков и г-н Славейко Светлев Шишков („жалбоподателите”).

2. Жалбоподателите се представляват от г-н Г. Благов, адвокат, практикуващ в гр. София. Българското правителство („Правителството”) се представлява от своите агенти, г-жа Н. Николова и г-жа Р. Николова, от Министерство на правосъдието.

3. Жалбоподателите твърдят, че са бити от полицейски служители и че властите не са разследвали това ефективно в нарушение на член 3 от Конвенцията.

4. На 24 юни 2008 г. Председателят на Пето отделение решава да уведоми Правителството за жалбата. Решено е също така да се провери основателността на жалбата, както и нейната допустимост (член 29 § 3).

ПО ФАКТИТЕ**I. ОБСТОЯТЕЛСТВАТА ПО ДЕЛОТО**

5. Жалбоподателите са родени съответно през 1953 г. и 1978 г. и живеят в гр. София. Същите са баща и син.

6. На 8 август 1999 г. жалбоподателите и техни приятели си почивали край езеро близо до гр. София. Редувайки се, членовете на групата карали моторна лодка. На няколко пъти някои от тях карали близо до спортен център на отсрещния бряг.

7. Малко по-късно две коли без регистрационни номера неочаквано дошли до мястото на брега на езерото, където се намирала групата на жалбоподателите. Седем мъже в камуфлажни униформи слезли от колите, като някои от тях носели жилетки с надпис „Полиция” на гърба. Мъжете били въоръжени с картечници. Започнали да обиждат жалбоподателите и техните приятели и да ги заплашват както вербално, така и с насочване на оръжията си към тях. Мъжете накарали жалбоподателите и техните приятели да легнат на земята и след това ги удряли и ритали неколkokратно. Боят продължил няколко минути. В същото време мъжете стреляли няколко пъти по моторната лодка на жалбоподателите. След това си тръгнали.

8. На 10 и 11 август 1999 г. първият жалбоподател е прегледан от лекари, които установяват, че има четири счупени ребра, повърхностна рана на лявото слепоочие и няколко натъртвания по лицето, гърба и краката. Вторият жалбоподател имал натъртвания по лицето, главата и десния крак.

9. На 11 август 1999 г. жалбоподателите подават оплакване до прокурорските органи. На 16 и 19 август 1999 г. първият жалбоподател подава допълнителни оплаквания, твърдейки, че той и синът му били преследвани и че е бил заплашен при опит да го накарат да оттегли оплакванията си.

10. Прокурорските органи образуват наказателно производство във връзка с побоя и на неустановена дата повдигат обвинения срещу седем полицейски служители, работещи в Дирекция „Оперативно издирване”, специализирано звено на Министерството на вътрешните работи. Установено е, че по въпросното време обвиняемите са били изпратени в района, където е станал побоят, със задачата да охраняват учебен център на Министерство на вътрешните работи и горски резерват.

11. Прокурорските органи събират свидетелски показания от жалбоподателите и техните приятели, както и от други свидетели, включително очевидци на побоя. Назначават експерт по балистика и извършват очни ставки и разпознаване.

12. На неустановена дата жалбоподателите са конституирани като граждански ищци в наказателното производство.

13. До м. юни 2003 г. разследването не довежда до изготвяне на обвинителни актове срещу обвиняемите.

14. На неизвестна дата след м. юни 2003 г. обвиняемите, позовавайки се на нова разпоредба от Наказателно-процесуалния

кодекс, член 239а (вж. параграф 24 по-долу), искат делото им да бъде внесено в съд или прекратено.

15. През м. октомври или м. ноември 2003 г. прокуратурата обвинява седемте полицейски служители за причиняване на телесна повреда и за хулиганство.

16. На 19 декември 2003 г. Софийският военно-окръжен съд връща делото, установявайки, че прокурорските органи са допуснали процесуални нарушения. По-специално, установява, че: 1) от обвинителния акт не става ясно дали при нападението срещу жалбоподателите обвинените са били въоръжени с картечници или автомати; 2) обвинителният акт се основава на недостатъчно доказателства и, в частност, на никакви веществени доказателства; 3) двама от свидетелите са разпитани повърхностно; и 4) прокуратурата не е коментирала оправдаващите свидетелски показания.

17. На 21 януари 2004 г. прокуратурата внася ревизиран обвинителен акт срещу полицейските служители.

18. С решение от 26 януари 2004 г. Военно-окръжният съд установява, че намерените преди това процесуални нарушения не са поправени. Освен това са открити нови недостатъци: 1) прокуратурата не е коментирала възможността за повдигане на обвинения за вербални заплахи; 2) датата на протокола на разпит на свидетел била поправена без това да е удостоверено с валиден подпис на свидетеля; и 3) протоколите, удостоверяващи, че обвиняемите са уведомени за резултатите от разследването, били разпечатани на принтер, но съответните дати и часове са добавени на пишеща машина; отново тази допълнителна информация не била удостоверена с подписи на обвиняемите.

19. Заклучавайки, че така установените недостатъци представляват съществени процесуални нарушения по смисъла на чл. 239а от Наказателно-процесуалния кодекс (вж. параграф 24 по-долу), Военно-окръжният съд прекратява наказателното производство.

20. Жалбоподателите и прокурорските органи обжалват това решение, твърдейки, че Военно-окръжният съд е сгрешил като е заключил, че прокурорските органи са допуснали съществени процесуални нарушения. На 22 март 2004 г. жалбите са отхвърлени от Военно-апелативния съд, тъй като решенията по член 239а от Наказателно-процесуалния кодекс са необжалваеми.

21. Очевидно Министерството на вътрешните работи извършва вътрешно разследване на действията на служителите, но Съдът не е уведомен за хода и заключенията на същото. На полицейските служители, които според твърденията са замесени в побоя, не са наложени дисциплинарни наказания.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО

А. Малтретиране от полицейски служители

22. Членове 128, 129 и 130 от Наказателния кодекс въздигат в престъпление причиняването на лека, средна или тежка телесна повреда на другото. Член 131, ал. 1, т. 2 предвижда, че ако повредата е причинена от полицейски орган при или по повод изпълнение на службата или функцията му, престъплението е тежко. Това престъпление от общ характер.

23. Лицата, които твърдят, че са бити от полицейски служители, могат да търсят обезщетение по Закона за отговорността на държавата за вреди от 1988 г. Правното средство за защита е описано по-подробно в решението на Съда по делото *Кръстанов срещу България* (№ 50222/99, §§ 45-46, 30 септември 2004 г.).

Б. Приложими разпоредби от Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г.

24. През м. юни 2003 г. новият член 239а от Наказателно-процесуалния кодекс, в сила към съответния момент, въвежда възможността обвиняемият да поиска делото му да бъде разгледано от съд, ако предварителното разследване не е приключило в законоустановения срок (две години за разследвания на тежки престъпления и една година за всички други разследвания). В такива случаи съдилищата изпращат делото на съответната прокуратура с указания да внесе обвинителен акт срещу обвиняемия в срок до два месеца или да прекрати наказателното производство. Ако прокуратурата не предприеме действие или ако делото бъде върнато за съществени процесуални нарушения, които не бъдат отстранени в нов едномесечен срок, съдилищата сами прекратяват наказателното производство. Пострадалите лица не могат да участват в производството по чл. 239а от Наказателно-процесуалния кодекс.

25. Според вътрешното право, действащо към съответния момент, пострадалите от престъпления лица могат да участват в досъдебното производство само като граждански ищци. В това си качество те могат да се запознават с материалите по делото, да представят доказателства, да правят искания и да обжалват съдебни актове доколкото това е свързано с гражданския им иск.

ЗАКОНЪТ

I. ТВЪРДЯНИ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛЕН 3 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

26. Жалбоподателите се оплакват, позовавайки се на членове 3 и 13 от Конвенцията, че са бити от полицейски служители и че властите не са разследвали побоя ефективно. Съдът счита, че оплакванията следва да се разглеждат единствено по член 3 от Конвенцията, който гласи:

“Никой не може да бъде подложен на изтезания или нечовешко или унижително отношение или наказание.”

A. Допустимост

27. Съдът отбелязва, че оплакванията не са явно необосновани по смисъла на член 35 § 3 от Конвенцията. Освен това отбелязва, че същите не са недопустими на друго основание. Затова трябва да бъдат обявени за допустими.

Б. Основателност

1. Материално-правен въпрос: побоят на жалбоподателите от полицейските служители

28. Жалбоподателите отново изтъкват, че са бити от полицейски служители без причина.

29. Правителството не оспорва, че жалбоподателите са бити от полицейски служители. Въпреки това същото твърди, че страданията на жалбоподателите не отговарят на минимално ниво на сериозност, изисквано по член 3 от Конвенцията. Освен това Правителството счита, че жалбоподателите сами са провокирали побоя, тъй като заедно със своите приятели са шпионирали други хора в спортния център до езерото. На последно място, Правителството твърди, че малтретирането на жалбоподателите е нямало за цел да им причини страдания и унижение.

30. Съдът отбелязва, че между страните не се спори, че на 8 август 1999 г. жалбоподателите са бити от непознати за тях мъже. Някои от тези мъже са носели жилетки с надпис „Полиция“ на гърба. Националните прокурорски органи са повдигнали обвинения срещу седем служители от Дирекция „Оперативно издирване“ към Министерството на вътрешните работи (вж. параграф 10 по-горе). Освен това Правителството не оспорва твърдението на жалбоподателите, че мъжете, които са ги били, са били полицейски служители (вж. параграф 29 по-горе), и не представя доказателства, които да го опровергават. Следователно Съдът не вижда причина да

поставя под съмнение установеното от прокурорските органи и прави заключение, че жалбоподателите са жертви на насилие от държавни служители, за които отговаря Правителството ответник.

31. Съдът отново изтъква, че за да попадне в обхвата на член 3, малтретирането трябва да отговаря на минимално ниво на сериозност. Преценката за този минимум е относителна и зависи от всички обстоятелства по случая (вж. *Labita v. Italy* [GC], № 26772/95, § 120, ECHR 2000-IV). В настоящия случай, в резултат на побоя на 8 август 1999 г., първият жалбоподател е имал сериозни наранявания, включително счупени ребра и рана на главата. Вторият жалбоподател е имал по-леки наранявания - натъртвания по лицето, главата и десния крак (вж. параграф 8 по-горе). Нападението срещу жалбоподателите е било внезапно и непровокирано, извършено от въоръжени държавни служители, които в същото време са заплашили жалбоподателите и са стреляли няколко пъти по моторната им лодка (вж. параграф 7 по-горе). Ето защо, предвид всички обстоятелства по делото, Съдът смята, че малтретирането на жалбоподателите отговаря на минималното ниво на сериозност, изисквано по член 3, и може да бъде счетено за нечовешко отношение.

32. Съдът счита, че малтретирането на жалбоподателите от държавни служители не би могло да се оправдае от валидно основание. Що се отнася до довода, изтъкнат от Правителството, а именно, че жалбоподателите сами са провокирали нападението, като са шпионирали други хора (вж. параграф 29 по-горе), Съдът повтаря, че член 3 абсолютно забранява малтретиране. Още повече, че ако жалбоподателите неправомерно са засегнали правата на други лица, в едно демократично общество, управлявано от принципа на правовата държава, полицията никога не би трябвало да отговори на нарушения на правото с биене на граждани.

33. Така Съдът стига до заключение, че е допуснато нарушение на член 3 от Конвенцията в материално-правен аспект.

2. Процесуален въпрос: ефективността на разследването

34. Жалбоподателите смятат, че властите не са разследвали ефективно тяхното малтретиране.

35. Правителството оспорва това твърдение. Същото счита, че националните органи са извършили всички необходими действия, за да осигурят, че нападателите на жалбоподателите ще бъдат изправени пред съд. Въпреки това, тъй като фактите по случая били сложни и това е удължило разследването, обвиняемите лица имали правото да прибягнат до правното средство за защита по чл. 239а от Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г. (вж. параграф 24 по-горе).

36. Съдът повтаря, че когато едно лице прави правдоподобни твърдения, че е претърпяло третиране от полицията, което нарушава

член 3, тази разпоредба, прочетена във връзка с общото задължение на държавата по член 1 от Конвенцията да „осигур[и] на всяко лице под [нейна] юрисдикция правата и свободите, определени в Конвенция[та]”, изисква по подразбиране наличието на ефективно официално разследване. Това разследване трябва да може да доведе до идентифициране и наказване на отговорните лица. В противен случай, общата законова забрана за изтезания и нечовешко и унижително отношение и наказание би била неефективна на практика въпреки нейната фундаментална важност и в някои случаи би било възможно служители на държавата да злоупотребяват с правата на лицата под техен контрол фактически безнаказано (вж., *mutatis mutandis*, *Labita*, цитирано по-горе, § 131).

37. На базата на представените по настоящото дело доказателства, Съдът установи, че държавата ответник е отговорна по член 3 за малтретирането на жалбоподателите (вж. параграф 33 по-горе). Поради това оплакванията на жалбоподателите в това отношение са били „приемливи” и властите са имали задължение да проведат ефективно разследване.

38. Всъщност, в настоящия случай властите са образували разследване, събрали са доказателства, идентифицирали са предполагаемите отговорни лица и са им предявили обвинения (вж. параграфи 10-11 по-горе). Въпреки това производството в крайна сметка е прекратено без обвиняемите да бъдат изправени на съд и наказани. Властите също са провели някакъв вид вътрешно разследване (вж. параграф 21 по-горе). Следователно въпросът по настоящото дело не е толкова дали е имало разследване, а дали то е било ефективно, т.е. дали е проведено надлежно и с изискваната решителност да се идентифицират и осъдят отговорните лица (вж. *Кръстанов*, цитирано по-горе, § 59).

39. В това отношение Съдът посочва, че не е уведомен за точния ход на наказателното производство. Отбелязва, че това производство е продължило четири години, от 1999 г. до 2003 г., без внасяне на обвинителни актове срещу обвиняемите (вж. параграфи 10 и 13 по-горе). Това забавяне довежда до право на обвиняемите да поискат делото им да бъде внесено в съд или прекратено съгласно чл. 239а от Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г. (вж. параграфи 14 и 24 по-горе). След започването на процедурата по чл. 239а, прокурорските органи внасят обвинителен акт срещу обвиняемите и, след като получават указания от Военно-окръжния съд да поправят редица твърдяни недостатъци, внасят ревизиран обвинителен акт (вж. параграфи 15-17 по-горе). Ето защо Съдът е готов да заключи, че въпреки първоначалното им забавяне и допускането по-късно на няколко процесуални недостатъци, след започването на процедурата

по чл. 239а прокурорските органи са действали с решителност да идентифицират и дадат под съд отговорните лица.

40. Въпреки това Военно-окръжният съд прекратява производството, установявайки, че прокурорските органи са допуснали съществени процесуални нарушения (вж. параграфи 16-19 по-горе). Съдът не може да не отбележи, че някои от тези „съществени“ нарушения всъщност са малки пропуски без особено последствие за производството, като например неуточняването от страна на прокуратурата дали обвиняемите са били въоръжени с картечници или автомати (вж. параграф 16 по-горе). Други установени недостатъци, като твърдяните пропуски на прокуратурата да подкрепи обвиненията с достатъчно доказателства и да обсъди оправдаващи доказателства (вж. параграф 16 по-горе), са свързани с основателността на делото, а не със законосъобразността на обвинителния акт, и следва да се разгледат в хода на последващо съдебно производство. Затова Съдът не може да приеме, че те представляват валидно основание за прекратяване на производството. Всъщност, Съдът не счита, че който и да е от установените от Военно-окръжния съд недостатъци (вж. параграфи 16 и 18 по-горе) представлява „съществено процесуално нарушение“ по смисъла на чл 239а от Наказателно-процесуалния кодекс, даващо основание за прекратяване на производството. По-скоро, според Съда, Военно-окръжният съд е възприел крайно формалистичен подход, който е довел до това обвиняемите да не бъдат предадени на съд и е осигурил тяхната безнаказаност за побоя. Също така е добре да се отбележи в това отношение, че самата прокуратура е внесла протест срещу атакуваното решение на Военно-окръжния съд, оспорвайки неговите заключения (вж. параграф 20 по-горе).

41. Поради гореизложените мотиви, Съдът стига до заключение, че що се отнася до наказателното разследване по делото, властите, и в частност Военно-окръжният съд, който е прекратил производството без убедителни причини, не са действали с ефективността, прилежността и решителността да накажат отговорните лица, които се изискват по член 3 от Конвенцията (вж. параграф 37 по-горе).

42. Съдът също така посочва, че жалбоподателите не са имали възможност да участват ефективно в наказателното производство, защото вътрешното право към съответния момент им е позволявало да участват само като граждански ищци и, съответно, доколкото гражданският им иск е бил засегнат (вж. параграф 23 по-горе). За Съда това е допълнителен аргумент в подкрепа на заключението, че наказателното разследване е било неефективно.

43. Що се отнася до вътрешното разследване, извършено от Министерство на вътрешните работи (вж. параграф 21 по-горе), Съдът отбелязва, че не е информиран за неговия ход или за установеното от него. Въпреки това, виждайки, че това разследване не е довело до

дисциплинарно действие или друго наказание на отговорните лица, Съдът стига до заключението, че също както наказателното разследване то е било неефективно.

44. Съответно, Съдът заключава, че е допуснато нарушение на член 3 от Конвенцията в процесуален аспект.

II. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 13 ОТ КОНВЕНЦИЯТА ЗА ТОВА, ЧЕ ЖАЛБОПОДАТЕЛИТЕ НЕ СА МОГЛИ ДА ПОЛУЧАТ ОБЕЗЩЕТЕНИЕ

45. Жалбоподателите също така се оплакват от нарушение на член 13 от Конвенцията за това, че не са разполагали с вътрешноправно средство за защита да получат обезщетение от нападателите си. Член 13 от Конвенцията предвижда:

“Всеки, чиито права и свободи, провъзгласени в тази Конвенция, са нарушени, има право на ефикасни правни средства за тяхната защита пред съответните национални власти, дори и нарушението да е извършено от лица, действащи при упражняване на служебни функции.”

46. Правителството счита, че жалбоподателите не са разполагали с никаква възможност да заведат иск за вреди извън рамките на наказателното производство предвид основанията, на които е прекратено наказателното производство.

A. Допустимост

47. Съдът счита, че това оплакване е свързано с разгледаните по-горе оплаквания и затова също трябва да бъде обявено за допустимо.

Б. Основателност

48. Съдът взема под внимание позицията на Правителството, че жалбоподателите не са имали възможност да търсят обезщетение извън рамките на наказателното производство (вж. параграф 46 по-горе), и не вижда причина да приеме обратното. Съответно, Съдът намира, че в случая е допуснато нарушение на член 13.

III. ПРИЛАГАНЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

49. Член 41 от Конвенцията предвижда:

“Ако Съдът установи, че е имало нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевщата страна.”

A. Вреди

50. Жалбоподателите не претендират имуществени вреди. По отношение на неимуществени вреди, първият жалбоподател претендира 50 000 евро, а вторият жалбоподател претендира 25 000 евро. Жалбоподателите твърдят, че са претърпели болки и унижение.

51. Правителството моли Съда да отхвърли тези искания.

52. Съдът счита, че жалбоподателите най-вероятно са понесли болки и емоционално разстройство в резултат на установените по делото нарушения. Съответно, Съдът присъжда 10 000 евро на първия жалбоподател и 9 000 евро на втория жалбоподател за неимуществени вреди.

B. Разходи и разноси

53. Жалбоподателите претендират заедно 10 000 евро за адвокатско възнаграждение, поискано от техния адвокат, и 500 евро за други разходи и разноси, направени в производството пред Съда.

54. Правителството оспорва искането за адвокатско възнаграждение като прекомерно и посочва, че искането за разходи и разноси не е подкрепено от никакви документи.

55. Съгласно съдебната практика на Съда жалбоподател има право на възстановяване на разходи и разноси само доколкото е доказано, че същите са действителни и необходимо направени и са разумни по размер. В този смисъл, член 60 §§ 2 и 3 от Правилника на Съда предвижда, че жалбоподателите трябва да приложат към исканията си за справедливо обезщетение „съответни подкрепящи документи”, и ако не го направят, Съдът може да отхвърли исканията изцяло или отчасти. В настоящия случай, отбелязвайки, че жалбоподателите не са представили никакви документи в подкрепа на искането си, Съдът не присъжда суми по това перо.

В. Лихва за забава

56. Съдът намира за уместно лихвата за забава да бъде определена въз основа на пределната лихва по заеми на Европейската централна банка, увеличена с три процентни пункта.

**ПОРАДИ ИЗЛОЖЕНИТЕ МОТИВИ СЪДЪТ
ЕДИНОДУШНО:**

1. *Обявява* жалбата за допустима;
2. *Приема*, че е допуснато нарушение на член 3 от Конвенцията за това, че държавата отговаря за малтретирането на жалбоподателите на 8 август 1999 г.;
3. *Приема*, че е допуснато нарушение на член 3 от Конвенцията с това, че властите не са разследвали ефективно малтретирането на жалбоподателите;
4. *Приема*, че е допуснато нарушение на член 13 от Конвенцията за това, че жалбоподателите не са разполагали с ефективно правно средство за защита да искат обезщетение за вреди;
5. *Приема*, че:
 - (а) държавата ответник трябва да изплати на жалбоподателите, в срок до три месеца от датата на влизане в сила на решението съгласно член 44 § 2 от Конвенцията, следните суми за неимуществени вреди, заедно с данъците, с които биха били обложени тези суми, изчислени в български лева по курса към датата на изплащането им:
 - (i) на първия жалбоподател EUR 10 000 (десет хиляди евро);
 - (ii) на втория жалбоподател EUR 9 000 (девет хиляди евро);
 - (б) от изтичането на гореспоменатите три месеца до плащането се дължи проста лихва върху горните суми в размер на пределната лихва по заеми на Европейската централна банка за срока на забавата, увеличена с три процентни пункта;
6. *Отхвърля* в останалата им част исканията на жалбоподателите за справедливо обезщетение.

Изготвено на английски език и съобщено писмено на 25 март 2010 г.
в съответствие с член 77 §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Клаудия Вестердик
Секретар

Пеер Лоренцен
Председател